

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 19 – 2/2012.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/2_12/klinkmann.pdf]

ARTIKEL

FORSKNING SOM FÖRSTÄRKER STEREOTYPISERING

EN KRITISK DISKUSSION OM FORSKNINGSETIK I RIIE HEIKKILÄS AVHANDLING *BÄTTRE FOLK, BÄTTRE SMAK? SUOMENRUOTSALAISTEN MAKU JA KULTTUURIPÄÄOMA*

Sven-Erik Klinkmann

Vilket är det forskningsmässiga och etiska ansvar som åläggs en forskare som i en humanistisk eller samhällsvetenskaplig forskning arbetar med att tolka och förstå ett material som gäller en grupp människor? I detta fall handlar det dels om en specifik grupp finlandssvenskar, dels finlandssvenskarna som språklig och kulturell minoritet i Finland. Frågan ställs med anledning av en text som doktoranden Riie Heikkilä skrivit tillsammans med professor Keijo Rahkonen vid institutionen för socialvetenskaper vid Helsingfors universitet. Texten ”It is not a Matter of Taste...’ Cultural Capital and Taste among the Swedish-speaking Upper Class in Finland” (Heikkilä & Rahkonen 2011) ingår i en doktorsavhandling i socialpolitik vid Helsingfors universitet, med titeln *Bättre folk, bättre smak? Suomenruotsalaisten maku ja kulttuuripääoma* (2011a). De frågor som jag vill aktualisera handlar om hur en fokusgrupp bestående av sex svensk- och tvåspråkiga damer i Helsingfors konstrueras, presenteras och positioneras i Heikkiläs och Rahkonens text. Jag kommer också att diskutera den teori och metod som används av forskarna. Teorin gäller sociologen Pierre Bourdieus teori om habitus, distinktion och kulturellt kapital (Bourdieu 1984). Metoden som Heikkilä använt sig av i sin doktorsavhandling utgörs av intervjuer med 26 finlandssvenska fokusgrupper som Heikkilä intervjuat för

en studie av smak och kulturellt kapital bland finlandssvenskarna. De metodologiska och forskningsetiska frågor jag ställer mig handlar om hur sociologen Riie Heikkilä hanterar frågor om tolkningen av ett forskningsmaterial, sin egen positionering och förförståelse av materialet samt tillämpningen av det teoretiska perspektiv hon valt. I sin enklaste form lyder frågan: Kan en forskare bidra till att förstärka stereotypiseringen av en språklig minoritetsgrupp som finlandssvenskarna, utan att kanske ens själv vara medveten om detta?

I forskning av detta slag, där mikrostudier är tänkta att leda till slutsatser på ett makroplan, finns det alltid risker och problem som kan göra tolkningsarbetet problematiskt. Som filosofen Chuanfei Chin konstaterar i sin undersökning av det han kallar monster och marginella grupper i texter skrivna av historikern Richard Cobb (som behandlar ett historiskt material från det revolutionära Frankrike i slutet på 1700-talet gällande ett gäng våldsamma banditer och en provinsial terrorist) finns det olika typer av risker i dylika sammanhang, det Chin kallar ”the risks of spurious identifications, insignificant interactions, idle postulates, and indulgent projections” (Chin 2011, 355).

De risker jag är speciellt intresserad av att undersöka handlar om hur forskaren själv positionerar sig i relation till sitt forskningsmaterial, vilken emotionell, intellektuell och kunskapsmässig bakgrund när hon eller han ger sig i kast med forskningen och hur hon eller han löser eller inte löser de frågor om forskningsetik som dyker upp i detta sammanhang. Avhandlingens problem vad gäller förståelsen av det finlandssvenska som en komplex, svåranalyserad minoritet, språkgrupp och del av en nationalitet och även som en fråga om komplexa kulturella representationer i ett paradoxalt socialt rum (jämför Rose 1993, 140ff) tycks i detta fall sammanhänga med en otillräcklig och alltför ensidig förankring i tidigare forskning. Därmed riskerar forskningen epistemologiskt att bli hängande i luften. Som Line Alice Ytrehus konstaterat är inte etniska eller nationsbaserade generaliseringar i sig nödvändigtvis problematiska. Problemen uppstår när alternativa sätt att generalisera ignoreras. Ett upprepat användande av samma kategorier som en bas för ett induktivt tänkande kan enligt Ytrehus leda till ett konstruerande av myter. Dessutom riskerar generaliseringar ofta att vara för allmänna vid studier av etniska minoriteter (Ytrehus 2007, 154). Det är problem av det här slaget som jag har varit speciellt intresserad av att undersöka i Heikkiläs forskning om finlandssvenska smakpreferenser, kulturellt kapital och social distinktion.

De texter jag undersöker och diskuterar är a) Heikkiläs och Rahkonens text från år 2011 om en kvinnlig fokusgrupp i Helsingfors (Heikkilä & Rahkonen 2011), som alltså ingår i Riie Heikkiläs avhandling från år 2011 (Heikkilä 2011a). I avhandlingen ingår också några andra artiklar som är centrala i det här sammanhanget (Heikkilä & Kahma 2008, Heikkilä 2008a, Heikkilä 2008b, Heikkilä 2011c). Heikkiläs avhandling godkändes den 30.8.2011 av fakultetsrådet vid statsvetenskapliga fakulteten vid Helsingfors universitet med vitsordet magna cum laude approbatur. Opponenten, docent Anna Rotkirch, konstaterar i sitt utlåtande:

Sammantaget reflekterar manuskriptet de olika stadierna av en forskningsprocess, där ett aktuellt och relevant tema granskas genom en inom sociologin föga använd metod och forskaren rör sig från trevande antaganden

till större akademisk kunskap och kompetens. Analysens kvalitet motsvarar inte alltid det tematiskt goda upplägget och materialets förtjänster. Heikkilä ger ändå prov på sin sociologiska begåvning och sin förmåga att gräva fram guldgruv ur ett stort material. Under disputationen uppvisade hon också en berömvärd förmåga att ta emot akademisk kritik och argumentera för sina lösningar. Efter att ha diskuterat med betygsnämnden rekommenderar jag att manuset godkänns för doktorsavhandling med vitsordet magna cum laude approbatur.

Som en nödvändig kontextualisering av min undersökning ser jag också på redaktör Pia Ingströms kolumn i *Hufvudstadsbladet* samt tar jag del av ett material om denna så kallade damgrupp i Helsingfors som jag per e-post fått tillgång till via fokusgruppens anonyma språkrör. Genom en förmedling av sociologen Thomas Rosenberg fick jag kontakt med fokusgruppens språkrör, som till mig i förtroende översände en större mängd e-korrespondens kring Heikkiläs och Rahkonens artikel.

Startpunkten för mitt intresse för artikeln av Heikkilä och Rahkonen utgjordes av en tidningstext, en kolumn i den finlandssvenska dagstidningen *Hufvudstadsbladet* den 28.3.2011, skriven av tidningens litteraturredaktör Pia Ingström. Kolumnen bar rubriken ”Anna Anka, nära dig. Pia Ingström har läst en sociologisk artikel om finlandssvenska överklassdamer”. Texten inleds med en beskrivning av ”den där pyttelilla klicken av finlandssvensk överklass som alltid, med mardrömslik envetenhet, ploppar upp beredd att göra bort sig – oss! mig! – när finlandssvenskarna skall uttolkas för omvärlden”. Kolumnen diskuterar Riie Heikkiläs och Keijo Rahkonens artikel (Heikkilä & Rahkonen 2011).

Eftersom jag själv, med en bakgrund som journalist, samhällsvetare, folklorist och populärkulturforskare, forskar om finlandssvenskhet, inom ramen för ett projekt benämnt ”Bitar av samma pussel? Intersektionella perspektiv på det svenska i Finland” väckte Ingströms text min nyfikenhet. Inte minst blev jag intresserad av att titta närmare på hur Heikkilä och hennes medskribent Rahkonen gått till väga när de närmat sig de mycket komplicerade frågorna om kulturella klichéer, stereotypisering och diskursiva kontexter som jag uppfattade att Heikkilä och Rahkonen måste ha konfronterats med i sitt arbete.

När jag läste Ingströms text utgick jag ifrån att de i sin forskning bör ha stött på och reflekterat över en problematik där det finlandssvenska bland annat utmålas i mer eller mindre ironiska termer, av typen ”svenska talande bättre folk”, ”pappa betalar” och ”älä löi, en ole hurrit”, uttryck som jag själv i min forskning undersöker och försöker förstå. Den forskning jag bedriver för tillfället är teoretiskt grundad i intersektionella analytiska och tolkningsmässiga perspektiv och vill belysa hur olika framställningar av att vara finlandssvensk skapas i sociala processer som svar på utmaningar i dagens samhälle. Jag är alltså intresserad av att se på hur olika typer av sociala och kulturella kategoriseringar interagerar och bildar intersektioner av olika typ i ett givet material. Metodologiskt bygger inriktningen på ett arbete där forskaren undersöker vilka regler som gäller när man diskursivt, narrativt, metaforiskt och/eller retoriskt skapar tillhörighet inom ramen för det svenska i Finland. I mitt fall kan det forskningsmässiga tänkandet ses som ett försök att underifrån och genom ett mikromaterial (övervägande) kunna säga något som har en mer allmän relevans just när det gäller identitets-, intersektionalitets- och

identifikationsinriktad forskning om ”finlandssvenskhet”.

Den text jag läste i *Hufvudstadsbladet* väckte mitt intresse för Heikkiläs avhandlingsarbete, inte minst då den del som utgörs av texten Ingström diskuterade i sin kolumn. De frågor jag ställde mig var de samma som de jag ställer mig i min egen forskning. Som jag skrev i en text på SLS-bloggen (Klinkmann 2010c) tror jag att man för att komma åt ”det finlandssvenska” i all dess komplexitet, dess mångtydighet, dess långa och korta tidsintervaller, måste gå in i ett närmare studium av en rad viktiga detaljer på mindre områden, mikrostudier, som kan ha att göra med genrer, genrepreferenser, smakpreferenser, öppenhet för det jag kallade de större omgivande magnetfälten (Sverige, det finska Finland, det angloamerikanska), men också för finlandssvenska traditioner, skola, musikutbildning, kompisgäng, sätt att tala på och knyta ihop mer eller mindre lösa, tillfälliga, ibland mer bestående identiteter.

AVHANDLINGEN ”BÄTTRE FOLK, BÄTTRE SMAK?”

I sin doktorsavhandling *Bättre folk, bättre smak? Suomenruotsalaisten maku ja kulttuuripääoma* i ämnet socialpolitik vid Helsingfors universitet, försvarad den 28.5.2011, analyserar Riie Heikkilä i fem separata artiklar och ett sammanfattande kapitel identitet, livsstil och kulturell smak hos finlandssvenskar, det vill säga den svenskspråkiga minoriteten i Finland, utifrån en kvalitativ förståelseram. Heikkilä har intervjuat 26 så kallade fokusgrupper¹ bestående av mellan 3 och 11 personer per grupp som ska representera ett brett spektrum av finlandssvenskar socialt, ekonomiskt, kulturellt och geografiskt.² Utgångspunkten för Heikkilä har enligt hennes abstract på universitetets hemsida (Heikkilä 2011b) varit att finlandssvenskarna är en något speciell minoritet, framför allt beroende på deras omfattande språkliga rättigheter, garanterade av landets grundlag, och även på grund av det hon kallar den allmänna bilden av att finlandssvenskar representerar en mer legitim eller bättre livsstil och smak än finskspråkiga finnar. Uppfattningen stöds enligt abstractet av det faktum att de svenskspråkiga i jämförelse med språkmajoriteten har en bättre hälsa, bättre anställningar, högre inkomster och så vidare utgående ifrån en rad kvantitativa studier. Fokus i intervjuerna som gjorts på svenska har legat på sju ämnesområden: musik, film, television, konst, litteratur, mat och klädsel/mode. I varje gruppintervju har två av underavdelningarna av kultur valts ut som diskussionsämnen. Efter diskussionen om kultur och smak har i varje grupp en avslutande diskussion förts om finlandssvensk identitet.

Heikkilä använder sig i sin avhandling av Pierre Bourdieus teori om distinktion, habitus och kulturellt kapital (Bourdieu 1984). Hon har varit intresserad av att få svar på frågor om livsstil och smak hos finlandssvenskarna utgående ifrån en kvalitativ analys. Frågorna har gällt interna skillnader i livsstil, smak och språklig identitet bland finlandssvenskar och hur dessa korrelerar med skillnader i socioekonomisk position, boställningsort och ålder.³ En tilläggsfråga har varit den om tillhörigheten till en språkminoritet i sig fungerar som ett redskap för kulturell distinktion och hur i så fall olika svenskspråkiga grupper använder sig av denna.

Huvudfrågan i avhandlingsarbetet har gällt den om modersmålet är en viktig faktor vad gäller livsstil och kulturell smak i dagens Finland. Heikkilä påpekar i abstractet att en seg myt rörande finlandssvenskar är att gruppen representerar en bättre eller mer framgångsrik livsstil än den hos majoritetsbefolkningen.

Enligt hennes undersökning struktureras den finlandssvenska kulturella smaken långt utgående ifrån finlandssvenskarnas samhälleliga position, bosättningsort, ålder och motsvarande faktorer. Högt utbildade urbana finlandssvenskar använder sig ledigt av kultur ur både den finsk- och den svenskspråkiga kultursfären. De finlandssvenskar som bor på landsbygden och talar enbart svenska är däremot generellt mindre aktiva vad gäller kulturkonsumtion och konsumerar närmast svenskspråkig, ofta lokal kultur. Den svenskspråkiga medelklassen skiljer sig från gruppen finlandssvenskar som en helhet genom att understryka sin finlandssvenska identitet, sitt finlandssvenska kulturarv och vikten av att tala svenska och den gör detta genom att använda sig av den mytiska bilden av ett bättre folk. Ett centralt resultat undersökningen når fram till är att finlandssvenskarna kulturellt sett inte utgör någon enhetlig minoritet.

EN ÖVERKLASSGRUPP ENLIGT HEIKKILÄ OCH RAHKONEN

I det följande avsnittet ska jag närmare undersöka det sätt på vilket Heikkilä, i den text hon skrivit tillsammans med Keijo Rahkonen, med hjälp av en rad retoriska manövrar konstruerar sitt forskningsobjekt som extremt överklassbetonat och ”legitimt” vad gäller kulturell smak och distinktion, en strategi som fungerar som en del i en dikotomisering av svenskt och finskt i Finland, på ett sätt som ligger mycket nära det hon i en annan text beskriver som uppdelningen av svenskt och finskt i två motsatser som tycks ömsesidigt behöva varandra för att kunna konstruera tydliga identiteter (Heikkilä 2008a, 505). Det är denna del av undersökningen som väckt mest intresse i offentligheten och som också kommit att framstå som mest kontroversiell. Texten baserar sig på ett samtal Heikkilä fört med en kvinnlig fokusgrupp som utgörs av sex kvinnliga medlemmar från Helsingfors inom det som i Heikkiläs avhandling (Heikkilä 2011a, 52) benämns den svenskspråkiga gamla överklassen, en grupp vars ”mekanik” vad gäller distinktion i fråga om kultur och smakfrågor är föremål för analysen. De två underområden som valdes för diskussionen har varit litteratur och konst. Gruppen betecknas av Heikkilä och Rahkonen som ett exempel på en överklassgrupp som är mycket exklusiv och svår att nå.⁴

Texten konstaterar att båda dessa elitgrupper – den kulturella och den socioekonomiska – har kulturella tendenser, många är konstnärer själva, andra åter är mer affärsinriktade, antingen i egen rätt eller genom sin familjs finansiella status. Ingen av dem⁵ innehar dock någon speciellt inflytelserik position inom det finlandssvenska kulturella fältet. Inte heller tillhör de något kulturellt avantgarde. Gruppen som undersökts är relativt homogen, konstaterar författarna. Det är en naturlig grupp, vilket innebär att de intervjuade kände varandra från tidigare, i detta fall i årtal. Det handlar om vänner som har för vana att varje månad träffas ”bara för att skvallra” (Heikkilä & Rahkonen 2011, 148). Intervjun organiserades via personliga kontakter i forskningsgruppen, på-

pekar författarna. Intervjun utfördes av Riie Heikkilä, på svenska, och den ägde rum i maj 2008 i något som kallas ”an elegant bureau of a Finnish-Swedish cultural organization”. Tanken var ursprungligen, konstaterar författarna, att träffas i en luxuös våning i centrala Helsingfors, tillhörande en av gruppmedlemmarna, men eftersom kvinnans make nyss återvänt från USA och led av jetlag var detta inte möjligt. Medlemmarna i gruppen möttes för första gången på ett tag och det var i början enligt Heikkilä svårt att återförening dem för ett mer formellt samtal. När bandet rullade och gruppen kommit igång med samtalet var detta livligt och ingen av medlemmarna hade någon brådska att avsluta intervjun, till skillnad från vad som gällde nästan samtliga övriga fokusgrupper i materialet, vilka hade bråttom att återvända till arbete eller familj. Författarna konstaterar att gruppmedlemmarnas habitus var nästan iögonfallande överklassbetonad:

even if the interviewees were prepared for ‘only’ a focus group interview, they were dressed as though for a cocktail party, wearing clothes from several recognizable exclusive fashion houses. Before the interview started, the interviewees took a moment to check out and compliment each other on their appearances and clothes and ask where they were bought from – along with exchanging kisses on each cheek, something which is considered very ‘continental European’ and sophisticated in Finland.
(Heikkilä & Rahkonen 2011, 148)

Det kan noteras att kindpussar utgör en av de mest kända klichéerna vad gäller finlandssvenskt beteende och socialt umgänge (se till exempel Green 2009, Roos 2007b, se även not 19 nedan). Beskrivningen här kommer alltså, samtidigt som texten är tänkt att analysera stereotypiseringen av finlandssvenskarna, också att bidra till denna stereotypisering genom det valda exemplet.

Artikeln slår fast att flera studier av eliter visar att intervjuaren i ett samtal med högstatusindivider ofta befinner sig i en hierarkiskt underlägsen position i relation till dem som intervjuas, vilket i hög grad skiljer sig från vad som gäller i en ”vanlig” intervju där den eller de intervjuade försöker imponera på forskaren som då i deras ögon representerar medelklassen. I detta fall, konstaterar författarna, är maktförhållandena omkastade. Gruppen har enligt dem alldeles tydligt kontroll över situationen och är inte rädd att understryka detta vid ett antal tillfällen. Det är också, skriver Heikkilä och Rahkonen, viktigt att notera att klassbegreppet inte nämndes en enda gång i intervjun även om det klart var förutsatt av fokusgruppsintervjun och av själva gruppens existens. Slutsatsen som forskarna drar är att klass var en alltför naturlig kategori för att ens bli nämnd. Det handlar enligt forskarna om en internaliserad klasshabitus av det slag Bourdieu diskuterat.

Undersökningens slutsatser vad gäller kulturell distinktion och smak i fokusgruppen blir att gruppen ifråga utmärks av en dubbel distinktion. Det är inte endast människor som talar finska som man ser ner på och föraktar oberoende av dessas klassposition, utan detsamma gäller nästan varje annan grupp, inklusive den klass gruppen själv tillhör. ’Vi som lever i centrum’ eller ’vi som förstår att uppskatta det estetiska’ är kraftfullare epitet än ’vi som talar svenska’. Inom ramen för tidigare undersökningar av finlandssvenskhet bekräftar detta enligt författarna bilden av den finlandssvenska världen som allt annat än

en enhet. Den består i stället av separata, ofta mycket exklusiva enklaver. Det som dock enligt forskarna är ännu viktigare är dock att enheten eller klassammanhållningen inom överklassen är baserad på en specifik smakkultur som uttrycks av dessa "ladies of taste", som Heikkilä och Rahkonen kallar dem, med sin förfinade estetisering av livsstilen. Vad som dessutom i hög grad förvånar de två forskarna är det faktum att gruppens medlemmar, i en nordisk välfärdsstat som Finland, inte drar sig för att visa upp sina känslor av kulturell överlägsenhet. Kontentan blir då att denna grupp kan ses som ett "case par excellence" vad gäller Bourdieus teori om distinktion.

Heikkiläs och Rahkonens presentation av gruppen är fylld av formuleringar som pekar ut gruppen som socialt, ekonomiskt, kulturellt och estetiskt ytterst exklusiv: "upper class family background", "wealthy and renowned Swedish-speaking families", "spacious flats", "cultural elite", "elegant bureau of a Finnish-Swedish cultural organization", "luxurious centre-based flat", "almost strikingly upper-class", "suffering from jet lag", "dressed as though for a cocktail party", "wearing clothes from several recognizable exclusive fashion houses", "took a moment to check out and compliment each other on their appearances and clothes and ask where they were bought from – along with exchanging kisses on each cheek" och så vidare.⁶ Frågan om det som beskrivs vad gäller damgruppens klädsel handlar om en specifikt "finlandssvensk" gruppbild eller en socialgrupps, oberoende av språk, framstår som i högsta grad oklar.

I själva inramningen och presentationen av gruppen kan man iaktta hur frågor om förvanskning, förnämning, exotisering⁷ och stigmatisering av gruppen blir aktuella, inklusive den förstärkningseffekt dessa sedan har fått genom litteraturredaktören Pia Ingströms kolumn i *Hufvudstadsbladet* (Ingström 2011), något jag återkommer till lite senare. Presentationen av forskningsresultatet i finlandssvensk press ledde, kan man hävda, till en präktig skandal i den så kallade ankdammen.

EN ANNAN VERSION AV DET BESKRIVNA

Jag ska kort redogöra för några av de frågor som uppstår när jag tar del av Heikkiläs och Rahkonens analys av fokusgruppen. Jag gör detta, som jag redan nämnde, utgående ifrån en förförståelse där ett intersektionellt, tolkande perspektiv är centralt och en intersektionell ansats kopplad till kulturanalytisk teori och metodik av den typ som standpoint-tänkandet utgör (se Harding 1996, 2008, Collins 1990, Smith 2005). I mitt tolkningsbagage finns också försök att se på sociala och identitetsmässiga relationer och intersektioner utgående ifrån nyckelbegreppen röst (hos till exempel Couldry 2010) och artikulation (Grossberg 2010, även Hall 1980). Som en nödvändig kontextualisering har jag via e-postinformation från fokusgruppens språkrör⁸ (i Heikkiläs och Rahkonens text kallad "Susanne") tagit del av den interna och delvis externa (riktad till bland annat personer vid Helsingfors universitet) kritik som gruppen uttryckt över texten. Av skäl som torde framgå nedan är e-postinformationen anonym.

Det visar sig vid en närmare undersökning av Heikkiläs och Rahkonens text att ett antal problem av forskningsetisk natur är sammankopplade med texten. Enligt fokusgruppens språkrör har ingen av de intervjuade fått ta del av Heikkiläs artikel innan den

gick i tryck. Språkröret säger att gruppen kände sig lurad och kränkt av sättet på vilket forskningen genomfördes. Man hade en muntlig överenskommelse med Riie Heikkilä om en intervju om smakfrågor och estetik. Språkröret säger att hon trodde att forskaren visste vad hon gjorde:

att hon kunde 'läsa' oss, vad vi sade – vi hade ju varit öppenhjärtiga och försökt hjälpa till att bena ut frågorna. Nu läste vi att hon tydligen föraktade oss och helt tydligt skrev både illvilligt och hånfullt om oss. Hon spelade ut ett 'mindervärdeskomplex' i förhållande till oss – det vill säga tog sig friheten att vara den goda medan vi är de onda.

Ett påstående som görs av Heikkilä och Rahkonen är att gruppen inte är en del av ett kulturellt avantgarde. Inte heller ska gruppen ha gillat avantgardekonst eller på det stora hela någon form typ av samtida konst (Heikkilä & Rahkonen 2011, 151). Påståendet tillbakavisas av gruppens språkrör som påpekar att själva begreppet avantgarde är förlegat inom konsten i dag. Gruppen har enligt dess språkrör gemensamt besökt en mängd utställningar av något som kan kallas "any kind of recent art". Enligt språkröret uppskattar man i gruppen starkt relevant nutidskonst. Hon påpekar också att formuleringen "they were keen to show their good cultural attitude" om fyra utövande konstnärer och en konsthistoriker visar på en ignorans och blindhet från intervjuarens sida, något som hon uppfattar som en form av personlig kränkning av hennes yrkesroll och status som professionellt konstutövande kvinna.

Det påstås också i texten att alla i fokusgruppen bor i lägenheter som är 200–400 kvadratmeter stora. Enligt fokusgruppens språkrör bor två av de sex personerna i gruppen i mindre lägenheter än 200 kvadratmeter och Susanne beskriver sin egen bostadssituation på 215 kvadratmeter på följande sätt: "två freelancekonstnärer med familj delar på en bostad där man har var sitt arbetsrum i hemmet. I brist på socialförsäkring och pensionstrygghet för konstnärer har man valt att avbetala ett banklån på en bostadsaktie".

Tre inom gruppen kan enligt språkröret räknas till en ekonomisk överklass, tre är medelklass. Dessa tre hushåll har ingen annan förmögenhet eller någon speciell ekonomisk status. En av de tre personerna har en helfinsk medelklassbakgrund, fyra har en medelklassbakgrund, i två fall en tvåspråkig sådan. Fyra av gruppens sex medlemmar har en finsk mamma. Av de fyra personer som utövar ett konstnärligt yrke har alla utbildat sig och inlett sin professionella karriär före sitt äktenskap. Enligt Heikkilä och Rahkonen ska kvinnorna i fokusgruppen ha kunnat avancera i sina yrkeskarriärer på grund av att de gift sig rikt. Det kan tolkas som innebärande att de skulle sakna tillräckliga yrkesmässiga kvalifikationer för att klara sig i sina yrken utan en rik man.

Enligt gruppens språkrör motsvarar en enda av de sex intervjuade kriterierna för den undersökta gruppen så som forskarna beskriver den. De övriga fem avviker så mycket vad gäller bakgrund, klass, ekonomi, språkförhållanden att det är svårt att få dem att passa in i undersökningsprofilen.

Varför forskarna valt en kvinnlig fokusgrupp för att undersöka habitus och smakpreferenser i den finlandssvenska överklassen framgår inte av Heikkiläs och Rahkonens text.

Intervjuaren Heikkiläs underlägsna position gentemot gruppen framkommer i en rad

sammanhang i texten. I abstractet till artikeln talas det om en "cultural superiority" hos gruppen och att den ser ner på både finskspråkiga oberoende av klassposition och på svenskspråkiga. Föreställningen att gruppen skulle se ner på finskspråkiga oberoende av klassposition stöds inte speciellt starkt av intervjuavsnitten. Tvärtom förefaller det som om skillnader i stil vad gäller heminredning i finsk- respektive svenskspråkiga miljöer skulle stå i fokus i gruppens positionering.⁹

Två andra ställen i texten där forskarens underlägsna positionering blir speciellt tydlig är:

Throughout the focus group interview, the group held a strong position in relation to the interviewer. For instance, before starting, the group sneered at the tape recorder and possibly the interviewer too, in their eyes, she must have looked like a fairly young girl from a different, possibly somewhat lower social milieu.

(Heikkilä & Rahkonen 2011, 148)

Man kan notera att forskarens egen position i relation till de intervjuade i textavsnittet är starkt framhävd och helt oproblematiserad. Ett annat exempel i intervjun där Heikkilä känner sin position ifrågasatt är i början av den del av intervjun som tar upp frågor om konst (ibid. 150f) där de intervjuade enligt forskaren öppet ifrågasätter och gör narr av forskarens frågande.

Interviewer: Well, what about talking next about visual art and dramatic art, what do you like in those fields?

[silence]

Anna: What do you mean 'like'?

Ulla: What do we like?

Susanne: Do we like or not?

Interviewer: [confused] Shall we say . . . do you visit many art exhibitions, galleries and so on?

Beatrix: Well, I work in a museum so I attend ex professo, but of course otherwise, too.

Ulla: We also have a visual artist here . . . [referring to Lilli]

Båda de ovancerade textställena bygger på intervjuarens/forskarens antaganden om hur de intervjuade tänker och positionerar sig i relation till forskaren, föreställningar som också de är helt oproblematiserade i sammanhanget.

FOKUSGRUPPEN "LADIES OF TASTE"

Forskarnas presentation kan jämföras med den vardagligare bild av gruppen som dess språkrör ger. Vilken av bilderna som är den mer trovärdiga har jag inte tillräckligt med bakgrundsinformation för att kunna ta ställning till. Tydligt är ändå att språkröret inte

känner igen sig själv och gruppen så som forskarna beskriver dem. Den bild Heikkiläs och Rahkonens presentation av gruppen ger, överensstämmer på ett slående sätt med klichéer om hur kvinnor inom ett snävt socialt segment av en metropol rör och för sig. Presentationen kan sägas skapa en speciell *genus loci* som påminner om den man kan möta i filmer som utspelar sig i snobbiga miljöer, exempelvis en New York-miljö i den amerikanska *Breakfast at Tiffany's* (1961) eller en Milano-miljö i den italienska *I Am Love* (2009). Förutom några allmänna hänvisningar till brittisk forskning om distinktion och habitus är ett frapperande drag i undersökningen att damgruppen egentligen inte placeras in i någon jämförelse med motsvarande elitmiljöer internationellt.¹⁰ Här saknas en beskrivning av den "sociala elitens" internationella kontaktytor, hur man fungerar i förhållande till ett internationellt mönster, förutom det kortfattade konstaterandet om jet lag. Att ta upp den aspekten hade varit logiskt på grund av att det finns kunskap (bland annat i Roos & Roos 1984) om att den finlandssvenska "överklassen" inte nödvändigtvis identifierar sig med finlandssvenskheten. Man rör sig på ett mer internationellt plan, man reser till fashionabla skidorter i Alperna där man kan smälta in i en internationell "överklass" och så vidare. Här ingår också att man ganska obehindrat kan röra sig över språkgränser i olika sammanhang, både privat och inom affärlivet.

Författarna beskriver som nämnts gruppen med epitetet "ladies of taste" för att ange den typ av förfinat estetiserande av livsstilen man menar sig ha funnit här. Epitetet framstår som ambivalent och blir därmed även möjligt att tolka som en ironisk markering. Vad gäller textens beskrivning av gruppen som estetiskt och socialt snobbig, överklassinriktad (jämför nedan kritiken av Bourdieus habitusteori) kan man fråga sig om forskarnas tolkning är den enda möjliga eller ens mest relevanta i sammanhanget. Även om man utgår ifrån att en del av premisserna för exklusivitet i gruppen verkligen gäller kan man fråga sig om inte tolkningen av gruppens exklusivitet framstår som starkt förenklad. Det går att tänka sig ett flertal avvikande tolkningar vad gäller estetiseringstendensen som förefaller mycket stark i gruppen – exemplet författarna speciellt tycks ha fäst sig vid handlar om en detaljerad färgharmonisering av ett badrum (ibid, 153). Andra möjligheter att förstå den estetiseringstendens damgruppens medlemmar uttrycker är a) att se den som ett uttryck för hur personer som arbetar inom konstsektorn intresserar sig för frågor om form och färg, b) att se estetiseringen som en variation av en mer allmän tendens till estetisering av vardag och vardagsmiljöer som i dag är rådande i västvärlden (jämför Naukkarinen 2011), eller c) att hänföra den till en tradition som knyter an estetiseringen till mer generella kulturella livsvärden av den typ som Anna-Maria Åström diskuterat i sin översikt av borgerlig livsmiljö. Åström binder samman estetiseringstendenserna i sitt material med centrala moraliska faktorer som "thrift", "order", "durability", "prudence", "longterm circumspection" och "sincerity" (se Åström 2010, 56ff). Överväganden av det slaget saknas helt i Heikkiläs och Rahkonens text.

Litteraturredaktören Pia Ingströms kolumnkommentar om damgruppen antyder också att det vad gäller utgångspunkten för intervjun kan ha funnits ett sensationsinriktat element som är besläktat med så kallad muckraker-journalistik:

Jag orkar inte föreställa mig vad de sex damerna i 45–55-årsåldern, med lägenheter på 200–400 kvadratmeter i de dyraste delarna av Helsingfors, hade

föreställt sig att skulle bli resultatet när de släppte in sociologen Heikkilä på en av sina väninneträffar för att banda ett samtal om ämnet smak. Tänkte de att de skulle göra världen en tjänst genom att dela med sig av sina estetiska omdömen? Eller trodde de, arma fån, att intervjuaren skulle uppfatta dem som klädsamt självvironiska i de extremaste svängarna? Fattade de inte att man inte kan vänta sig barmhärtighet och finstilt humor av en sociolog som vittrar ett byte att driva in i sitt forskningsprojekts Bourdieu-kategorier? (Ingström 2011)

Bilden av damgruppen blir till en betydande del en projektion och en fiktion skapad av forskarna och återberättad av Ingström. Man kan notera att bilden är nära besläktad med myten om ”svenska talande bättre folk” och även delvis med klichén ”den bråkiga finlandssvenska tanten”, föreställningar som bland andra Mikael Boldt (se Björkqvist 2008) och Thomas Rosenberg (2008) diskuterat. Frågan om konstruktionen av damgruppen är påverkad av ett fennomanskt inspirerat tänkande eller inte lämnar jag öppen. I varje fall kommer Heikkiläs och Rahkonens text att aktualisera någonting av de starka psykologiska bindningar som tycks existera mellan språkmajoritet och -minoritet i Finland (se även McRae 1999, 145ff, 369ff). Det är också anmärkningsvärt att emeritusprofessorn vid den institution där Riie Heikkilä doktorerat, institutionen för socialpolitik vid Helsingfors universitet, Jeja Pekka Roos (2007a), i ett debattinlägg i *Hufvudstadsbladet* 12.6.2007, skriver: ”Jag tycker fortfarande att finlandssvenskar är konstgjorda, att deras maner kan vara förfärliga, att de gör sig till (till exempel slätar undan sina problem). Kindpussar är också mycket svåra för mig. Jag försöker se till att mina barn inte blir helt riktiga finlands-svenskar utan kan vara öppna, gräla och slåss. Förstås tycker jag om finlandssvenskar och att umgås med dem, måttligt, men mina bästa manliga vänner är nog finnar”. En viktig retorisk tilläggsmarkering i redaktör Ingströms text som kan ses som en stigmatiseringseffekt¹¹ handlar om att koppla samman damgruppen i Helsingfors med en populär svensk dokusåpa, *Svenska Hollywoodfruar* (2009–2010), som beskrivits i termer av smuts, kyla och tomhet (Söderström 2009). Ingström (2011) skriver:

Här har vi våra egna motsvarigheter till de svenska Hollywoodfruarna Anna Anka och Maria Montazami (fast Montazami är helt klart snällare). De framstår som ytliga, triviala i sina kulturpreferenser och därtill elaka. Artikelskribenterna verkar riktigt förvånade över hur elaka. Damgruppens ’smak’ som de själva definierar den handlar enbart om estetik, aldrig om uppförande, och används som ett redskap för att knivskarpt skilja ut ’de andra’ – de som ’glömmer estetiken’.

Anka ger här en speciell semantisk konnotation, i och med den gamla stereotypen om den finlandssvenska ankdammen.

FÖRESTÄLLNINGAR OM FINLANDSSVENSKARNA

Ser man på Heikkiläs avhandling kan man notera att det i den finns en märklig dualism: å ena sidan ett försök till en mer nyanserad bild av det finlandssvenska, via en mängd fokusgruppintervjuer med företrädare för en rad olika sociokulturella grupper av finlandssvenskar, å andra sidan en stark önskan om att forma en övergripande syn på finlandssvenskarna och det finlandssvenska. Den här synen blir starkt reduktionistisk, statisk och den bygger framför allt till betydande del på gamla myter och stereotyper som genom avhandlingen kan sägas bli bekräftade och, via den publicitet avhandlingen fått, ytterligare förstärkta. Här kan man notera Finska rundradions beskrivning av projektet. Rubriken för ett program i serien "Päiväntasaaja" i finskspråkiga Yle Puhe-radiokanalen kan ses som en variation på avhandlingsrubriken "Päiväntasaaja (Ekvatorn, min övers.): Bättre folk? – Suomenruotsalaista elämäntyyliä etsimässä". Programinformationen på hemsidan (Yle Arenan) varierar bildskapandet kring bättre folk. Texten beledsagas av en bild på en seglande, tydlig finlandssvensk familj:

Diskussionen om tvångssvenskan gör sig från tid till annan påmind. Senaste vinter diskuterade man ämnet högljutt – både bland dem som försvarade den och dem som var emot den. Debatten om tvångssvenskan färgas förutom av att det är ansträngande och onödigt att studera språket, av föreställningen om ett finlandssvenskt "bättre folk", som med händer och tänder håller fast vid sina privilegier, som majoritetsbefolkningen saknar. I föreställningsvärlden är finlandssvenskarna rikare, mer välmående och framgångsrika. De seglar, dricker snaps, sjunger glada snapsvisor och är verkliga födda med guldsked i mun. Är bättre folk bara en stereotypi eller finns det ett uns av sanning i uttrycket? Svar på dessa frågor söks nu i Päiväntasaaja-programmet där den nyss doktorerade politices magistern Riie Heikkilä är Tiina Lindbergs gäst. Hennes avhandling Bättre folk, bättre Smak? Finlandssvensk smak och kulturellt kapital granskades den 28.5 vid Helsingfors universitet.

Därmed uppstår frågan om inte avhandlingen och speciellt artikeln om kvinnogruppen i Helsingfors ingår i ett slags offentligt kretslopp som gäller aktuella språkpolitiska tvistefrågor i Finland, till exempel om den finska skolans "tvångssvenska", behovet av tvåspråkiga skolor och den svenskspråkiga minoritetens förmodade privilegier. Det antyds också av en rad markeringar i en annan av avhandlingens texter (Heikkilä 2008a), "Bättre folk, bättre smak? Finlandssvensk självidentifikation i skenet av ett intervjumaterial" (min övers.). Redan mellanrubrikerna (här i min översättning) antyder att frågeställningarna är socialt och psykologiskt laddade: Inledning: "Fantasibildernas framgångsrika finlandssvenskar", "Finlandssvenskarna – världens mest framgångsrika språkminoritet?", "Ett återvändande till finlandssvenska stereotyper". Ser man på det undersökta fältet i termer av kulturella modeller (se närmare nedan, även Hastrup 1995, 82ff) är det hela tiden modell 1 som aktualiseras i Heikkiläs analys.

Om rörligheten i fråga om svenskspråkig identitetsbildning i Finland historiskt sett

skriver Heikkilä: ”All denna rörlighet bekräftar mitt forskningsresultat: det existerar ingen naturlig, till språket anknuten fästpunkt för den finlandssvenska identiteten. Språkminoritetens kulturella smak är heterogen och skiljer sig i det avseendet inte från till exempel majoritetsbefolkningens smak” (Heikkilä 2008a, 504).¹² I det avseendet kan man enligt Heikkilä inte ens kalla finlandssvenskarna en etnisk grupp (ibid. 505). En nothänvisning som stöd för det påståendet till Erik Allardts och Christian Starcks översikt *Språkgränser och samhällsstruktur. Finlandssvenskarna i ett jämförande perspektiv* (Allardt & Starck 1981) framstår dock som klart tendentiös, för att inte säga direkt felaktig. Allardts och Starcks undersökning fokuserar uttryckligen på finlandssvenskarna sedda från ett etniskt perspektiv. De två forskarna konstaterar att finlandssvenskarnas kategorisering som en minoritet inte är ointressant eller oproblematiserad och tillägger: ”Finlandssvenskarna har också allt tydligare börjat ha etniska minoriteters egenskaper och uppfattar sig också som en sådan (ibid. 87).

Som etnisk grupp existerar enligt Heikkilä (2008a, 505) finlandssvenskarna enbart i det talade språket, alltså, som jag tolkar denna utsago, inom ramen för diskurser, klichéer, myter och stereotyper. Men frågan blir då är hur de annars skulle existera, samma existensförutsättningar torde gälla alla sociala och kulturella grupper man kan tänka sig.¹³ En annan typ av argumentation vad gäller att lyfta fram det problematiska med att betrakta finlandssvenskarna som en etnisk grupp levererar Heikkilä i en annan av avhandlingens texter, som hon skrivit tillsammans med doktoranden Nina Kahma. Orsaken anges här vara att finlandssvenskarnas rättigheter är så väl tilltagna. Enligt texten finns det knappast någon annan språklig minoritet i världen som har lika mycket makt som majoriteten och jämförbara eller bättre levnadsvillkor än den (Heikkilä & Kahma 2008, 31). I utsagan hänvisas det till Kenneth D. McRaes stora undersökning *Conflict and Compromise in Multilingual Societies* från 1999. Hänvisningen förefaller tendentiös. En noggrannare läsning av McRae visar att denne uppfattar den finlandssvenska minoritetens situation som allt annat än entydig. McRae talar om Finland som i detta avseende en multidimensionell och komplex modell, fylld av assymetri och anomalier (McRae 1999, 361ff). Den tidsperiod McRae undersökt speciellt noggrant, 1980-talet, utmärks av assymetriska intergroupstereotyper och negativa attityder gentemot den officiella tvåspråkigheten. McRae tolkar detta som kvardröjande minnen av äldre ojämlikheter och psykologiska komplex vad gäller kollektiv underlägsenhet eller överlägsenhet, något som enligt honom inte bör förbises som potentiella källor till konflikt (ibid. 375).

Frågan blir också vad naturlig eller naturgiven (finskans ”luonteva”) i det ovannämnda sammanhanget (Heikkilä 2008a, 504) egentligen betyder och hur en kultur där identiteten har en naturlig, till språket kopplad fästpunkt egentligen skulle se ut. Tanken strider i varje fall mot den form av social konstruktivism som exempelvis Etienne Balibar (2002, 139f) uttryckt. Balibar har konstaterat att den gemenskap som nationalstaten upprättar är en fiktiv etnicitet, alltså ett slags institutionell effekt eller fabricering, där samhällsformationerna, i takt med att de nationaliseras, kommer att ”etnifiera” de befolkningar som de innesluter. Vad gäller språket handlar det i nationsbildandet enligt Balibar om att skapa en språkgemenskap som är en aktuell gemenskap som samtidigt inger känslan av att alltid ha existerat, men som inte föreskriver något öde åt de generationer som följer på varandra. Idealiskt kommer den att assimilera vem som helst och håller ingen

kvar i språkgemenskapen. Att det finlandssvenska inte fullt ut har förverkligat en sådan nationalism innebär ändå inte att inte frågor om samling, kultur, gemenskap också inom det finlandssvenska kan spela en viktig roll. Att frågor om fragmentarisering och försök till enhetsbyggande på finlandssvenskt håll upplevs som angelägna antyds bland annat av det faktum att så många undersökningar och vetenskapliga texter producerats kring dessa ämnen. Se till exempel Lönnqvist (1981, 1994), Allardt och Starck (1981), Sandberg red. (2006), Sundback och Nyqvist (2010), Fewster red. (2000), Ståhlberg red. (1995), Engman och Stenius red. (1983), Engman (1999), Ekman (2011), Åström, Lönnqvist & Lindqvist (2001).

Man kan också notera hur Heikkilä ser på den del av finlandssvenskarna som är rurala och enspråkigt svenskspråkiga. En stor del av de mest svenskspråkiga finlandssvenskarna bor på små orter och i byar, där tillhörigheten till den lokala gemenskapen enligt hennes fokusgruppsundersökningar är viktigare än en egentlig språklig identitet. Gruppen med den lägsta sociala statusen enligt Heikkiläs undersökningar, den som i typfallet bor i landsbygdskommuner, kan finska dåligt eller inte alls och är enligt henne paradoxalt nog den som är minst intresserad av språkfrågan. Om ens hela liv försiggår på svenska kommer man att reflektera väldigt lite över frågan om alternativa språkidentiteter, konkluderar Heikkilä (Heikkilä 2008a, 505).

”SVENSKA TALANDE BÄTTRE FOLK”

Frågan är om man kan förstå finlandssvenskheten som en entitet utan att ta hänsyn till hur och varför gruppen finlandssvenskar i tiden konstruerades. Gruppen finlandssvenskar uppstod som en motreaktion mot det som uppfattades som ett aggressivt finskspråkigt nationsbygge i slutet på 1800-talet och början av 1900-talet, det som brukar sammanfattas som den fennomana rörelsen (se till exempel Liikanen 1995, Virtanen 2001). Den svenskspråkiga eliten behövde plötsligt ett svensktalande folk och språket var det som kunde fungera som en förenade länk¹⁴. Samtidigt har tanken om det svenska som en elithabitus en historisk resonansbotten på finskspråkigt håll från den tid då tjänstemän på helfinska orter var svenskspråkiga. Det kunde gälla ett lokalt borgerskap och en lokal överklass, med apotekare, läkare, företagare, tjänstemän, ståndspersoner, brukspatroner med fler kategorier (se även McRae 1999, 38ff, Åström 1993, Hackman, Schreiber, Wessberg & Åström 2004).

Utgående ifrån sina fokusintervjuer drar Heikkilä slutsatsen att den finlandssvenska identiteten för nästan samtliga intervjuade var antingen en pinsam eller en helt och hållet främmande identitet och att man i den inte alls ville läsa in några sådana positiva stereotypiska egenskaper som brukar fogas till den. Utgående ifrån den identitetsmässiga osäkerhet som hon avläser i intervjuerna frågar sig Heikkilä, i samband med statistik över antalet finlandssvenskar, om en skolelev som kommer ifrån ett tvåspråkigt urbant hem och som går i en svenskspråkig skola i en statistisk, än mindre kulturell mening är finlandssvensk? (Heikkilä 2008a, 504f, jämför dock Kovero 2012). Till stereotypier som är kopplade till föreställningar om att finlandssvenskarna är bättre än majoritetsbefolkningen förhåller man sig alltså enligt Heikkilä och Rahkonen inom den finlandssvenska

befolkningsgruppen negativt eller åtminstone motsägelsefullt. Befolkningsgruppen är geografiskt och socioekonomiskt splittrad. Därför är det närmast finlandssvenskar som eftersträvar en kulturell goodwill som tror på en framgångsrik finlandssvenskhet (Heikkilä 2008a, 504).

Heikkilä (ibid. 505) anser att man kan tolka stereotypin om finlandssvensk överlägsenhet ("suomenruotsalainen paremmuus") och till och med i viss mån dess gemensamma identitet som ett tecken på att distinktion och därigenom legitimitet fungerar. Distinktion och kulturell hierarki bygger enligt henne på en tilltro till dessa (det vill säga överlägsenheten och legitimiteten). Denna tilltro är i hennes resonemang en illusion som den grupp som tror på illusionen på ett skickligt sätt använder sig av.¹⁵ Vad gäller den finlandssvenska stereotypin handlar det enligt Heikkilä långt om en tilltro till och ett upprätthållande av klichéer. Stereotypin upprätthålls via fördomar och brist på kunskap. Den allmänna bilden av finlandssvenskar domineras närmast av huvudstadsregionens mer välsituerade svenskspråkiga. På kulturens område produceras därmed enligt Heikkilä ett kapital genom försanthållanden, det uppstår en spänning mellan kunskap och stereotyp. Det är enligt henne godtyckligt att tala om en samhörighet inom gruppen (inkluderande en smak- eller livsstilslegitimitet). Finlandssvensken kan förhålla sig till sitt språk som ren kommunikation, som en uppnådd fördel eller som en emotionell symbol, men det faktum att man använder språket skapar inte en finlandssvensk identitet, påpekar hon. Den är i stället en fragmentariserad och fortfarande formsökande diskurs, som i de svensktalandes eget språk får endast en svag resonansbotten (ibid. 506).

Habitusteorin, så som den används av Heikkilä och Rahkonen i en markerat rigid iscensättning med ett spelfält där tre fält i social positionering motsvarar tre fält i smakpreferenser innebär att den finlandssvenska överklassgrupp som deras text utger sig för att undersöka kommer att objektiveras och exotiseras. Hur går detta till? Ett problem finns i själva habituskonstruktionen. Den tillåter ingen som helst dynamik i iscensättningen. Gruppen betraktas som en både social och smakpreferensmässig enhet (där habituspreferenserna enligt teorin ska ha grundlagts redan i personernas barndom). De två viktigaste problem som då uppstår är för det första att all social rörlighet, både uppåt och eventuellt också neråt, utesluts ur analysen, och för det andra att habitus kommer att framstå som en "evig" konstruktion, besläktad med stereotyper¹⁶, klichéer och brand. Utgående ifrån detta följer det tredje och kanske allvarligaste problemet: att gruppens olika röster och även gruppens egen kollektiva röst till sist blir nertystad och marginaliserad.¹⁷

Så vitt jag kan se kommer ett resonemang av detta slag att mer eller mindre ofrånkomligt leda till en förstärkning av de myter och stereotyper som forskaren är ute efter att dekonstruera. En orsak till rundgången kan vara att habitusteorin inte är ett speciellt bra verktyg vad gäller att förklara och analysera stereotyper. En annan möjlig förklaring är att Heikkiläs förförståelse av det finlandssvenska är alltför fastlåst vid en enda kulturell modell, den om finlandssvensk överlägsenhet i relation till det finska. Min tolkning av relationerna mellan det finlandssvenska och det finska i Finland utgår ifrån att det finns åtminstone tre sådana relevanta modeller, förutom 1) svensk överlägsenhet/finsk underlägsenhet (en språklig-social förklaringsmodell), även 2) finsk överlägsenhet/svensk underlägsenhet (en etnisk-nationell förklaringsmodell) och 3) jämlikhet mellan finskt och svenskt (en nationell-politisk förklaringsmodell).¹⁸

Vad gäller beskrivningar av finlandssvenskar för en finsk publik är det knappast en överdrift att säga att det frapperande ofta finns en upptagenhet med myter och stereotyper, framför allt den om ”svenska talande bättre folk”.¹⁹ I ett reportage av Sanna Keskitalo i *Turun Sanomat* 30.11.2011 med anledning av sociologen Kristin Mattssons avhandling *Att skriva det finlandssvenska. Etnicitet i kvinnors livshistorier* (2011) tas frågan om myterna om finlandssvenskheten upp på nytt. Reportagets rubrik lyder i min översättning: ”Myterna bröts. Kristin Mattssons undersökning avslöjade att finlandssvenskarna inte vill bära bättre folk-stämpeln”. Flera av de myter reportaget tar upp aktualiseras också i Heikkiläs texter, bland annat myten om att finlandssvenskar alltid tänker på sin egen svenskspråkighet, myten om att finlandssvenskarna betraktar sig som bättre folk och myten om att de svenskspråkiga lever nöjda i sin egen ankdamm.

TEORI SOM STYR ELLER ÖPPNAR ANALYSEN

Ett centralt problem vad gäller teorin i Heikkiläs undersökning av damgruppen handlar om att ett rörligt eller fragmentariserat habitus inte beaktas. Det betyder att en mer förfinad analys saknas, av den typ som man kan finna hos Stijn Daenekindt och Henk Roose (2011) respektive Bernard Lahire (2011) vad gäller socialt rörliga kulturkonsumenters olika typer av habituspositioneringar och habituspreferenser.

Daenekindts och Rooses analys av flamländska filmkonsumenters rörliga habitus har också en relevans för ett studium av identifikationsprocesser utifrån ett intersektionellt perspektiv. Som Floya Anthias (2005, 36f) påpekat kan man mycket väl tänka sig ett synsätt där etnicitet, genus och klass utgör korsande och varandra ömsesidigt förstärkande system av över- och underordning, speciellt vad gäller hierarkiseringsprocesser och hierarkiseringsrelationer samt en ojämlig fördelning av resurser och underordnanden. Dessutom kan etnicitet, genus och klass enligt henne konstruera multipla, ojämliga och motsägelsefyllda sociala mönster av över- och underordning. Mänskliga subjekt kan vara olika positionerade i fråga om dessa olika sociala skiljelinjer.

Om man tittar på Heikkiläs och Rahkonens analys av den så kallade finlandssvenska överklassdamgruppen i ljuset av Daenekindts och Rooses undersökning, i kombination med standpointteorier och intersektionell kulturanalys, kan man urskilja en ansats till en intressant diskussion om frågor om kön, genus och generation vad gäller kulturell och smakpreferensmässig överföring. Tyvärr blir frågorna om kön och genus föga utvecklade, mer en ansats än en djupgående analys. För en bourdieuskt inspirerad analys av tre generationer av finlandssvenskt överklassliv, se Roos & Roos (1984). Undersökningen har formen av en analys av livshistorier. Förutom det generationsmässiga tar studien också upp framför allt en köns- och genusproblematik samt de förändringar i livsformen som moderniteten innebär.

Liknande ansatser till att vidga det statiska habitusbegreppet finns i delar av Heikkiläs text (2008) vad gäller aspekter av plats, region, tvåspråkighet, modersmål och socioekonomisk status. Problemet är att analysen blir på hälft, vilket kan ha att göra med att habitusteorin förd i den kritiska riktning som Lahire (2011) och Daenekindt och Roose (2011) anvisat samtidigt skulle innebära att begreppet och teorin skulle mista

en stor del av den hermeneutiska kraft de är tänkta att ha i denna studie av finlands-svenskhet betraktad i skenet av kulturella smakpreferenser och myter om kulturell och social överlägsenhet/distinktion. Det finns visserligen en diskussion hos Heikkilä om Lahires habitusteori (Heikkilä 2011, 32, se även ibid. 38, 50) men det är svårt att se att det kritiska perspektiv Lahire anlägger på Bourdieus teori skulle få något mer markerat genomslag i hennes avhandling.

I en annan av texterna som ingår i avhandlingen finns en mer uttalad modell för jämförelse av de två språkgruppernas sätt att uttrycka sig som tillhör det mest intressanta, men också svåråtkomliga i undersökningen:

Nevertheless, our aim has been to show that the two national language groups have a clearly different culture of communication. On the basis of our analysis it is impossible to lean either towards class-based taste hierarchies or a more individualistic approach such as the Lahirean idea of individual socialisations and taste patterns (Lahire 2004). Thus the differences between our Finnish and Swedish speakers are mainly differences inside the discourse: culturally determined ways of speaking that come out as linguistic habitus, always both individual and social. As we have seen, the Finnish language majority and the Finnish Swedes appear culturally quite different: whereas the former usually try to reach a consensus discussing taste matters or simply stay quiet, the latter use tactics like provocation, allusions, or jokes just to have the chance to express their personal opinions. This difference is reflected in the common image of the Finnish Swedes as a better-off minority that has access to a more legitimate taste – apparently merely because of their prestigious language status. In many cases the differences simply stem from different codes of communication and do not come out as differences in concrete cultural practices.
(Heikkilä & Kahma 2008, 39)

Huruvida dessa olika ”codes of communication” hos svensk- respektive finskspråkiga kan generaliseras på det sätt som Heikkilä och Kahma gör framstår ändå som i hög grad osäkert. Mer exakt kan man fråga sig om inte det som påstås, nämligen att finlands-svenskarna har tillgång till ett annat, mer legitimt smak- och habitussystem än finnarna på grund av sin förment privilegierade position och att skillnaderna mellan de finsk- och de svenskspråkiga ligger inbäddade i den kulturellt determinerade diskursen, riskerar att bli ett både tautologiskt och dunkelt påstående, ifall det inte kan bevisas i den konkreta studien. Heikkilä och Kahma tillägger att det är möjligt att fokusgruppintervjuer som metod passar finlandssvenskarna bättre eftersom dessa är mer vana vid en formell konversationskultur och möjligen mer kompetenta i situationer som innebär offentlig konversation och ett uttryckande av sina åsikter, eftersom de helt enkelt har mer erfarenhet av en speciell gruppanda som är en nyckelegenskap hos en framgångsrik fokusgrupp (ibid). Här uppstår igen en rundgång/redundans, och det känns som om forskarna skulle befinna sig i en subjektiv position i stället för i en mer objektiv forskarposition. Frågan om inte till exempel två- och flerspråkighet som ett mer dominerande element hos en

minoritets- än en majoritetsgrupp kan tänkas spela in här tas av någon anledning inte upp i detta sammanhang.

MISSLEDANDE UTGÅNGSPUNKTER

Undersökningen av damgruppen i Helsingfors blir ett *case in point* i Heikkiläs undersökningar av det finlandssvenska. Som Heikkilä och Rahkonen (2011, 145f) påpekar är avsikten att utforska distinktionens mekanik i en mycket exklusiv och svåråtkomlig grupp: "Using only one group fits well the idea of a focus group as a contextual situation that makes the cultural discourses and hierarchies visible". Genom att undersöka de diskursinterna komplexiteterna i en sådan högstatusgrupp tycks tanken ha varit att visa hur distinktion och habitus skapas i en sådan språkligt och socialt mycket speciell kontext. Tyvärr misslyckas undersökningen med detta eftersom sammansättningen av gruppen i verkligheten (se ovan) inte alls motsvarar den utgångspunkt som den enligt forskarnas Bourdieu-influerade distinktionsteori är tänkt att ha (enspråkig, diskursivt distinkt, elitinriktad et cetera). Det lingvistiska habitus som Heikkilä och Kahma (2008) är på jakt efter tillskrivs en grupp som i själva verket inte alls kan sägas utgöra en entydig finlandssvensk elitgrupp av det slag författarna utgått ifrån att den är.

Forskarnas karaktäristik av gruppen som utpräglad elitistisk och högkulturell innebär också att frågor om en mer diversifierad smakuppsättning hos gruppen, i enlighet med Lahires respektive Daenekindts och Rooses undersökningar, aldrig kommer upp. Enligt vad gruppens språkrör i sitt e-postmeddelande till mig drar sig till minnes ställdes inga frågor om någon annan kulturkonsumtion än beträffande litteratur och konst (bildkonst). Hon tillägger att gruppen visserligen inte kan betecknas som allätare i sin kulturkonsumtion men nog som diversifierad. Hälften av gruppen går regelbundet på opera. Vad gäller biofilmintresse nämner hon romantiska komedier eller filmer som *The King's Speech*, filmer av regissörer som Lars von Trier, Aki Kaurismäki (två regissörer som kan betecknas som *art house cinema*-regissörer, det vill säga verksamma inom ett highbrowinriktat fält inom film²⁰). Vad gäller tv-tittande framhåller gruppens språkrör att en del i gruppen tittar på populära serier som *Desperate Housewives* och *Sex and the City*, även dokumentärer och aktualiteter, liksom också sporadiskt på underhållningsprogram tillsammans med familjen. Rock- och popmusik är man inte speciellt intresserad av, däremot kan man gilla salsa, fado, argentinsk tango och annan världsmusik. Senare kompletterar hon bilden med att påpeka att tre i gruppen är helt betagna av den unga finländska popsångerskan Chisu, en annan älskar allt Lady Gaga gör och en är ett fan av finska rockgruppen Apulanta²¹. Hon betecknar smaken vad gäller populärmusik som vuxen utan något nostalgiskt tillbakablickande på berömda sextiotalsband och tillägger att det utan tvivel är så att gruppen präglas av att det finns ett kulturellt kapital. Hon sammanfattar gruppens smakpreferenser med att säga att hon tror att man i gruppen uppskattar sådant som känns genuint eller exklusivt i fråga om kvalitet och estetiskt utförande, eller roligt och uppfriskande.

Heikkilä och Kahma (ibid. 39) frågar sig om man kan påstå att finlandssvenskar

överlag skulle ha en större kulturell repertoar och därför representera en högre nivå av legitimitet. Svaret är enligt dem ett ja, förutsatt att man accepterar tesen om kulturellt allätande som förts fram av sociologerna Peterson och Kern²², alltså att det faktum att man kan uttrycka god smak innebär att man har tillgång till en stor repertoar av kulturella produkter. Författarna konkluderar dock att deras data inte visar att finlandssvenskarna skulle vara kulturellt mer kompetenta än majoriteten. Den största skillnaden ligger enligt dem i olika sätt att hantera frågor om kultur och smak i en grupp, respektive att vara ense eller oense i gruppen om dem.

Ett centralt problem med Bourdieus teori om habitus, distinktion och kulturellt kapital i den form Heikkilä presenterar den i sin undersökning av damgruppen är att den leder till ett vidmakthållande och till och med ett förstärkande av de stereotyper som används för att undersöka stereotypierna. För en mer nyanserad undersökning av finländsk elitkultur utgående ifrån variablerna kunskap, smak och deltagande inom de fyra fälten musik, litteratur, film och de visuella konsterna, se Purhonen, Gronow & Rahkonen 2011. För en kritik av Bourdieus habitusteori, se Agha 2007, 229f.

FORSKNING SOM FÖRSTÄRKER STEREOTYPISERING

Det paradoxala vad gäller Heikkiläs forskning är att transponeringen till det mytiska och stereotypa området vad gäller det finlandssvenska innebär att hennes forskning, i stället för att kunna undersöka och avslöja hur de mekanismer som leder till denna stereotypisering fungerar, riskerar att bidra till en förstärkning av stereotypiseringen. Redan i rubriksättningen, både i avhandlingens titel och en av artiklarna ingår som en paratext uttrycket ”bättre folk”, ett uttryck med en komplicerad historisk och semantisk bakgrund som Heikkilä inte på något sätt problematiserar. Beteckningen riskerar att färga av sig på förståelsen av texthelheten som så vitt jag kan se kommer att domineras av denna starka diskurs, myten om ”det svenska talande bättre folket”. En slutsats i avhandlingen är att ”den vardagliga förståelsen *och även i viss utsträckning forskningens bild* [min kursivering] av finlandssvenskarna fortfarande domineras av huvudstadsnejdens rika och välutbildade finlandssvensk”, som enligt Heikkilä (49f) i sig är en verklig person men som inte kan beskriva hela skalan av finlandssvenskhet. Hon konkluderar med att säga att den stämpel som appliceras på finlandssvenskheten som ”någonting bättre” är så hållbar av den anledningen att man i till exempel media och reklam alltid upprepar samma stereotypa bild av finlandssvenskheten. Av detta drar hon slutsatsen att man i enlighet med Bourdieu kan hävda att den kulturella hierarkiseringen vilar på en tilltro till denna bild. Det är inte, konstaterar hon, det språk som används som skapar den finlandssvenska identiteten, som i stället är en i många avseenden utifrån kommande kategori, färgad av myter och stereotyper (Heikkilä 2011a, 49f). Det denna tolkning dock inte tar hänsyn till är att stereotypierna är komplexa, mångfacetterade och går att använda i en rad olika sammanhang, där frågan om ”tilltro” eller ej till stereotypierna egentligen suddas ut, i och med att stereotyperna blir alltmer dominerande och framstår som naturaliserade.

Tyvärr kommer Riie Heikkiläs avhandling, och det gäller inte minst artikeln om damgruppen i Helsingfors, i stället för att dekonstruera de modeller detta tänkande bygger på, till betydande del att reproducera och förstärka stereotypierna om det finlandssvenska. Jag har identifierat det problematiska i ansatsen och utförandet som dels en fråga om forskarens förståelse, dels positioneringen i relation till sitt forskningsobjekt, dels en fråga om habitus- och distinktionsteorins användbarhet i detta fall. Många av de generaliseringar Heikkilä gör om finlandssvenskarna förefaller att basera sig på ett otillräckligt kunskapsmål och en ensidig förklaringsmodell vad gäller gruppen i fråga. Slutledningarna har, som jag visat, i flera fall saknat vetenskaplig täckning.

NOTER

- 1 En intervjuform där en liten grupp åsiktsfyllda människor samtalar runt ett förbestämt ämne. Gruppdeltagarna har något gemensamt (ålder, kön, erfarenheter, sjukdomar et cetera) och frågestunden leds av utfrågare/moderatorer. Till stöd har gruppledarna en intervjuguide (www.skane.se/.../fokusgrupper_memeologen.doc). För en närmare diskussion och teori om begreppet focus group interview, se Morgan (1996), Stewart, Shamdasani & Rook (2007).
- 2 Heikkilä (2011a, 6) beskriver sitt arbete med intervjuerna i termer av resande och etnologi, som ”resor som räckte flera dagar, till områden som var tidigare okända (för forskaren) in bland ’lokalbefolkningen’”, vilket enligt henne gjorde forskningen och forskningsresultatet nästan etnografiska till sin natur. I en text i debattantologin *Kära hurri! Rakas hurri!* (2012, 10f) skriver hon att när hon under mörka vinterkvällar 2007 åkte runt till små svenskspråkiga orter för att samla material via gruppintervjuer till doktorsavhandlingen kändes det ibland som att komma utomlands. Enligt henne verkade folk i synnerhet på den österbottniska landsbygden leva så totalt på svenska att de aldrig behövde reflektera så mycket kring att vara finlandssvensk.
- 3 Avhandlingen har därmed klara beröringspunkter med det pågående projekt inom Svenska litteratursällskapet i Finland (2010–2013) som ser på det finlandssvenska ur ett intersektionellt perspektiv. För en presentation av projektet, se Klinkmann (2010b).
- 4 Se närmare Heikkilä och Rahkonen (2011, 143). Man kan dock notera att betoningarna av gruppens sociokulturella position i Heikkiläs avhandling är något avvikande. Här konstateras att även om artikelförfattarna talar om en svenskspråkig ”elit” är det svårt att entydigt placera in deltagarna i intervjun i en viss social grupp. Det gällde, skriver Heikkilä (2011a, 51), en kvinnogrupp på sex personer som kände varandra sedan år tillbaka. Fyra av kvinnorna var fria konstnärer, en arbetade inom museibranschen och en i affärlivet. En del av de intervjuade tillhörde gamla finlandssvenska släkter antingen själva eller via äktenskap.
- 5 Här blir det något oklart vad detta ”dem” egentligen syftar på, personerna i damgruppen eller samtliga som tillhör dessa två typer av elitgrupper.
- 6 För en problematisering av ett överdrivet uppvisande av klassdistinktion via artefakter

- i sociala elitgrupper, se Daloz (2010, 139ff).
- 7 Vad gäller exotisering av en nordisk, i detta fall exil-isländsk identitet och de exotiserades reaktioner på den, se Schram 2009.
  - 8 I författarens ägo.
  - 9 Jämför Anna-Maria Åströms etnologiska undersökning av skillnader och likheter vad gäller äldre svensk- och finskspråkiga sociokulturella borgerliga hemmiljöer i Finland (Åström 2010).
  - 10 Om dessa se till exempel Daloz (2010) och Marcus ed. (1983).
  - 11 Frågan om hur finlandssvenska media så ofta och så snabbt vänder diskussioner om språk och identitet till att bli en fråga om en självbild som är starkt kritisk och ängslig i relation till en förmodad adressat som kan vara den finska majoriteten men lika väl en projektion av denna är ett ämne som skulle kräva en egen analys. Se till exempel videoklippen ”Hbl frågar: vad är det som irriterar?” <http://www.youtube.com/watch?v=8K45wJVvRrA>, även Boldt (2008). Det handlar förmodligen om psykologiska spänningar som är historiskt betingade, seiga och svåråtkomliga (jämför Klinkmann 2011, 307ff). Det är dock också möjligt att tolka denna ängslighet hos den svenska minoriteten i Finland som ett samtida uttryck i en tidsperiod som betecknats som ”the age of anxiety” (Dunant & Porter eds. 1996).
  - 12 För smakskillnader – exemplet gäller popmusik – mellan språkgrupperna, i Vasa-regionen, se Klinkmann (2010a, 292f).
  - 13 För en undersökning av gruppidentifikationer och stereotyper bland svensk- och finskspråkiga i Finland och Sverige, se Henning-Lindblom 2012.
  - 14 Om retoriken i den etniska mobiliseringen bland de svenskspråkiga i Finland, se Lönnqvist (2001, 16ff).
  - 15 För en icke-bourdieusk användning av distinktionsbegreppet vad gäller ett finlandssvenskt kulturfält, teatern, se Johnson (2010, 144ff). Enligt Johnson är skillnaden vad gäller finlandssvensk teater i relation till finsk teater baserad mer på regissörsstil och dramatisk teknik än på en skriven text med ett tematiskt inriktat innehåll.
  - 16 Om stereotyper och språkligt baserade bindningar, se Åström 2001.
  - 17 Jämför Floya Anthias (2005, 24ff) som talar om en reduktionistisk modell som används för att förklara etnicitet och klass som ett fält av överensstämmelser mellan etniska och klasspositioner hos enskilda aktörer. Svårigheten ligger, som hon säger, i att specificera hur mekanismerna som binder ihop dessa överensstämmelser egentligen fungerar.
  - 18 Jämför Klinkmann (2011, 307ff).
  - 19 Se till exempel Juurus (1994), Lindroos (2009), Heikkinen (2010), Hannula (1994).
  - 20 För en undersökning av kulturkonsumtion och kulturellt kapital i Finland inom musik, litteratur, film och de visuella konsterna, se Purhonen, Gronow & Rahkonen 2011.
  - 21 Ordet betyder på svenska konstgödsel.
  - 22 Gäller (min anm.) Richard A. Peterson & Roger M. Kerns text ”Changing Highbrow Taste: From Snob to Omnivore”, som ingått i *American Sociological Review* (1996).

LITTERATUR

- AGHA, ASIF 2007: *Language and Social Relations. Studies in the Social and Cultural Foundations of Language 24*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ALLARDT, ERIK & STARCK, CHRISTIAN 1981: *Språkgränser och samhällsstruktur. Finlandssvenskarna i ett jämförande perspektiv*. Stockholm: Awe/Gebers.
- ANTHIAS, FLOYA 2005: "Social Stratification and Social Inequality: Models of Intersectionality and Identity". – Devine, Fiona & Savage, Mike & Scott, John & Crompton, Rosemary (eds), *Rethinking class. Culture, identities and lifestyle*. London: Palgrave.
- BALIBAR, ETIENNE 2002: "Nationsformen: Historia och ideologi". – Balibar, Etienne & Wallerstein Immanuel, *Ras, nation, klass*. Göteborg: Daidalos.
- BJÖRKQVIST, JEANETTE 2008: "Ursäkt ger finsk goodwill". *Hufvudstadsbladet* 18.12.2008.
- BOLDT, MIKAEL 2008: "Ingen skam i kroppen". *Hufvudstadsbladet* 13.12.2008.
- BOURDIEU, PIERRE 1984: *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Harvard: Harvard University Press.
- CHIN, CHUANFEI 2011: "Margins and Monsters: How some Micro Cases lead to Macro Claims." – *History and Theory*, Volume 50, Issue 3, October 2011.
- COLLINS, PATRICIA HILL 1990: *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness and the Politics of Empowerment*. London & New York: Routledge.
- COULDRY, NICK 2010: *Why Voice Matters. Culture and Politics after Neoliberalism*. London: Sage.
- DAENEKINDT, STIJN & ROOSE, HENK 2011: "A *Mise-en scène* of the Shattered Habitus: The Effect of Social Mobility on Aesthetic Dispositions Towards Films". – *European Sociological Review*, May 13, 2011.
- DALOZ, JEAN-PASCAL 2010: *The Sociology of Distinction. From Theoretical to Comparative Perspectives*. London: Palgrave Macmillan.
- DUNANT, SARAH & PORTER, ROY 1996: (eds) *The Age of Anxiety*. London: Virago Press.
- EKMAN, MICHEL 2011: *Må vi blicka tillbaka mot det förflutna. Svenskt och finskt hos åtta finlandssvenska författare 1899–1944*. Helsingfors: SLS.
- ENGMAN, MAX 1999: "The Finland-Swedes: A case of failed national history?" – Branch, Michael (ed.), *National History and Identity. Approaches to the Writing of National History in the North-East Baltic Region Nineteenth and Twentieth Centuries*. Helsinki: SKS.
- ENGMAN, MAX & GÖRAN STENIUS 1983 (red.): *Svenskt i Finland 1. Studier i språk och nationalitet efter 1860*. Helsingfors: SLS.
- FEWSTER, DEREK 2000 (red.): *Folket. Studier i olika vetenskapers syn på begreppet folk*. Helsingfors: SLS.
- GREEN, EGIL 2009: "Komedi med skrottgaranti". *Borgåbladet* 08.09.2009.
- GROSSBERG, LAWRENCE 2010: *Cultural Studies in the Future Tense*. Durham: Duke University Press.

- HACKMAN, JOHN & SCHREIBER, HEIDI & WESSBERG, LOTTA & ÅSTRÖM, ANNA-MARIA 2004: *Min bruksmiljö. Hågkomster från finländska bruk*. Åbo: Etnologi vid Åbo Akademi, rapport 10.
- HALL, STUART 1980: "Race, articulation and societies structured in dominance". – *Sociological Theories: Race and Colonialism*. Paris: UNESCO.
- HANNULA, EILA 1994: "Bättre folk, parempaa väkeä". *Turun Sanomat* 5.11.1994.
- HARDING, SANDRA 1996: "Rethinking Standpoint Epistemology: What is 'Strong Objectivity'?" – Evelyn Fox Keller, Evelyn & Longino, Helen E. (eds), *Feminism & Science*. Oxford: Oxford University Press.
- HARDING, SANDRA 2008: *Sciences from Below. Feminisms, Postcolonialities, and Modernities*. Durham, NC: Duke University Press.
- HASTRUP, KIRSTEN 1995: *A Passage the Anthropology. Between Experience and Theory*. London and New York: Routledge.
- HEIKKILÄ, RIIE 2008a: "Bättre folk, bättre smak? Suomenruotsalainen itseidentifikaatio haastatteluaineiston valossa." – *Yhteiskuntapolitiikka* 5.
- HEIKKILÄ, RIIE 2008b: "Puhuva ryhmä. Ryhmähaastattelun käytöstä sosiaalitieteellisessä tutkimusasetelmassa." – *Sosiologia* 4.
- HEIKKILÄ, RIIE & NINA, KAHMA, NINA: "Defining legitimate taste in Finland: Does mother tongue matter?" – *Research on Finnish Society* 1.
- HEIKKILÄ, RIIE 2011a: *Bättre folk, bättre smak? Suomenruotsalaisten maku ja kulttuuripääoma*. Väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2011: 5. Helsinki: Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. [online] <<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/26320/battrefo.pdf?sequence=1>> [1.6.2012.]
- HEIKKILÄ, RIIE 2011b: *Bättre folk, bättre smak? Suomenruotsalaisten maku ja kulttuuripääoma*. Abstract. [online] <<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/26320>> [1.6.2012.]
- HEIKKILÄ, RIIE 2011c: "Matters of taste? Conceptions of good and bad taste in focus groups with Swedish-speaking Finns." – *European Journal of Cultural Studies* 14:1.
- HEIKKILÄ, RIIE 2012: "Kalle Anka och den finlandssvenska auran/Kalle Anka ja suomenruotsalaisuuden aura". – *Kära hurri! 15 synvinklar på tvåspråkigheten i Finland. Rakas hurri! 15 näkökulmaa kaksikielisyteen*. Helsingfors: Schildts & Söderströms.
- HEIKKILÄ, RIIE & RAHKONEN, KEIJO 2011: "'It is not a Matter of Taste...' Cultural Capital and Taste among the Swedish-speaking Upper Class in Finland." – *European Societies* 13:1.
- HEIKKINEN, SUSAN 2010: "10 väitettä ruotsin kielen asemasta". – *Suomen Kuvalehti* nr 34, 27.8.2010.
- HENNING-LINDBLOM, ANNA 2012: *Vem är jag, vem är vi, vem är vem i vårt land? Kontextens betydelse för gruppidentifikation och stereotyper bland svensk- och finskspråkiga i Finland och Sverige*. Helsingfors: Helsingfors universitet. Avhandling vid samhällsvetenskapliga fakulteten. [online] <<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/35618>> [10.10.2012.]
- INGSTRÖM, PIA 2011: "Anna Anka, nära dig. Pia Ingström har läst en sociologisk artikel om finlandssvenska överklassdamer". – *Hufvudstadsbladet* 28.3.2011.
- JUURUS, KATI 1994: "Uppdrag i Svenskfinland". – *Ny Tid* 2.6.1994. På finska som

- ”Vähemmistön kiva kohtalo”. – *Helsingin Sanomats* månadsbilaga 16.4.1994.
- KESKITALO, SANNA 2011: ”Myytit murtuivat. Kristin Mattssonin tutkimus paljasti että suomenruotsalaiset eivät halua kantaa bättre folkin leimaa”. – *Turun Sanomat* 30.10.2011.
- KLINKMANN, SVEN-ERIK 2010a: *Från Wantons till Wild Force. Nya sound i en gränsstad*. Möklinta: Gidlunds.
- KLINKMANN, SVEN-ERIK 2010b: ”Att studera det svenska i Finland som ett pussel”. – *Elore* 1/2010. [online] <http://www.elore.fi/arkisto/1_10/ajankoht_klinkman_1_10.pdf> [10.6.2012.]
- KLINKMANN, SVEN-ERIK 2010c: ”Var hitta nycklarna för sina tolkningar?” – *SLS-bloggen*. [online] <<http://www.sls.fi/blogg/?p=59>> [31.5.2010.]
- KLINKMANN, SVEN-ERIK 2011: *I fänrikarnas, martallarnas och dixietigrarnas land. En resa genom det svenska i Finland*. Helsingfors: SLS.
- KOVERO, CAMILLA 2012: *På spaning efter den nya finlandssvenska identiteten*. Helsingfors: Magma.
- LAHIRE, BERNARD 2011: *The Plural Actor*. London: Polity Press.
- LIIKANEN, ILKKA 1995: *Fennomania ja kansa. Joukkojärjestäytymisen läpimurto ja Suomalaisen puolueen synty*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- LINDROOS, KATJA 2009: ”Skål!”. – *Image* 9/2009.
- LÖNNQVIST, BO 1981, *Suomenruotsalaiset. Kansatieteellinen tutkielma kieliryhmästä*. Jyväskylä: Gummerus.
- LÖNNQVIST, BO 1994: ”Myten om den finlandssvenska familjen”. – *Vasabladet* 19 juni 1994.
- LÖNNQVIST, BO 2001: ”Retoriken i den etniska mobiliseringen”. – Åström, Anna-Maria & Lönnqvist, Bo & Lindqvist, Yrsa (red.), *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhävdelse i kulturanalytiskt perspektiv*. Helsingfors: SLS.
- MARCUS, GEORGE E. 1983: *Elites. Ethnographic Issues (School of American Research Advanced Seminar)*. Santa Fe: SAR Press.
- MATTSSON, KRISTIN 2011: *Att skriva det finlandssvenska. Etnicitet i kvinnors livshistorier*. [Diss.] Åbo: Åbo Akademi. Socialvetenskapliga institutionen.
- McRAE, Kenneth D. 1999: *Conflict and Compromise in Multidimensional Societies*. Helsinki: The Finnish Academy of Science and Letters.
- Memeologen*: Fokusgrupp. [online] <www.skane.se/.../fokusgrupper_memeologen.doc> [10.6.2011.]
- MORGAN, DAVID L. 1996: *Focus Groups as Qualitative Research (Qualitative Research Methods Series 16)*. London: Sage.
- NAUKKARINEN, OSSI 2011: *Arjen estetiikka*. Helsinki: Aalto-yliopisto Taideteollinen korkeakoulu.
- PURHONEN, SEMI & GRONOW, JUKKA & RAHKONEN, KEIJO 2011: ”Highbrow culture in Finland: Knowledge, taste and participation.” – *Acta Sociologica* 2011, nr 54.
- ROOS, J.P. 2007a: ”Möjligt få tvåspråkig identitet?” – *Hufvudstadsbladet* 12.6.2007.
- ROOS, J.P. 2007b: Debattinlägg, ”J P Roos och finlandssvenskarna”. Bloggen *Be-*

- tänkligheter* <<http://betankligheter.blogspot.fi/2007/06/j-p-roos-och-finlandssvenskarna.html>> [13.6. 2007.]
- ROOS, J.P. & ROOS, BARBARA 1984: "Upper class life over three generations: the case of the Swedish Finns". Volume 29 of Reprint series, Helsinki: Helsingin yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos.
- ROSE, GILLIAN 1993: *Feminism & Geography. The Limits of Geographical Knowledge*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- ROSENBERG, THOMAS 2008: "En historisk kompromiss". – *Hufvudstadsbladet* 28.12.2008.
- ROTKIRCH, ANNA 2011: "Utlåtande gällande fil.mag., pol.kand. Riie Heikkiläs manuskript avsett för doktorsavhandling Bättre folk, bättre smak? Suomenruotsalainen identiteetti, maku ja kulttuuripääoma". Helsingfors 14.6.2011.
- SANDBERG, SIV 2006 (red.): *1906–2006. Svenska folkpartiet genom 100 år*. Helsingfors: Schildts.
- SCHRAM, KRISTINN 2009: "Performing the North. Folk Culture, Exoticism and Irony among Expatriates. – *ARV, Nordic Yearbook of Folklore. Vol. 65*.
- SMITH, DOROTHY E. 2005: *Institutional Ethnography. A Sociology for People*. Berkeley: AltaMira Press.
- STEWART, DAVID W. & SHAMDASANI, PREM N. & ROOK, DENNIS W. 2007: *Focus Groups. Theory and Practice*. London: Sage.
- STÅHLBERG, KRISTER 1995 (red.): *Finlandssvensk identitet och kultur*. Åbo: Åbo Akademi.
- SUNDBACK, SUSAN & NYQVIST, FREDRICA 2010: *Det finlandssvenska sociala kapitalet. Fakta och fiktion*. Helsingfors: SLS.
- Svenskt i Finland*. 2003. Helsingfors: Svenska Finlands folkting.
- SÖDERSTRÖM, MARTIN 2009: "Det känns bara kallt, tomt och smutsigt. Martin Söderström om 'Svenska Hollywoodfruar'". – *Aftonbladet* 15.9.2009.
- VIRTANEN, MATTI 2001: *Fennomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka*. Helsinki: SKS ja Stakes.
- YLE ARENAN 2011: Päiväntasaaja. Bättre folk? – Suomenruotsalaista elämäntyyliä etsimässä. [online] <<http://arenan.yle.fi/radio/1295234>> [1.11.2012.]
- YTREHUS, LINE ALICE 2007: "The Generalised Other: Cultural Relativism and Ethics in Research on Ethnic Minorities". Alver, Bente Gullveig & Fjell, Tove Ingebjørg & Øyen, Ørjar, (eds.), *Research Ethics in Studies of Culture and Social Life*. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.
- ÅSTRÖM, ANNA-MARIA 1993: 'Sockenboarne'. *Herrgårdskultur i Savolax 1790–1850*. Folklivsstudier XIX. Helsingfors: SLS.
- ÅSTRÖM, ANNA-MARIA 2001: "Stereotyper och språkligt baserade bindningar". – Åström, Anna-Maria & Lönnqvist, Bo & Lindqvist, Yrsa (red.), *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhävdelse i kulturanalytiskt perspektiv*. Helsingfors: SLS.
- ÅSTRÖM, ANNA-MARIA 2010: "On Bourgeois Logic and the Consumer Society" . – *Ethnologia Fennica* 2010 (vol 37), 53–70.

Sven-Erik Klinkmann: Forskning som förstärker stereotypisering

ÅSTRÖM, ANNA-MARIA, BO LÖNNQVIST & YRSA LINDQVIST 2001 (red.):
*Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhävdelse i kulturanalytiskt
perspektiv.* Helsingfors: SLS.

**Filosofie doktor, docent Sven-Erik Klinkmann är forskningsledare för projektet
”Bitar av samma pussel? Intersektionella perspektiv på det svenska i Finland” som
finansieras av Svenska litteratursällskapet i Finland.**